

security of the baltic-black sea region: challenges and threats. 2022.
URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-266-1-43> (дата звернення:
03.09.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-425-5-29>

**КОРУПЦІЙНІ ЗВ'ЯЗКИ
ЯК СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ КОМПОНЕНТ
КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ
СУЧАСНИХ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ
В УКРАЇНІ**

Семенюк Олександр Георгійович

*доктор юридичних наук,
перший заступник керівника,
Міжвідомчий науково-дослідний центр
з проблем боротьби з організованою злочинністю
при Раді національної безпеки і оборони України
м. Київ, Україна*

Веденєєв Дмитро Валерійович

*доктор історичних наук, професор,
провідний науковий співробітник,
Міжвідомчий науково-дослідний центр
з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді
національної безпеки і оборони України
м. Київ, Україна*

У спеціальних профільних дослідженнях запроваджене трактування організованої злочинності (ОЗ) як згуртування кримінального середовища та утворення стійких, згуртованих, ієрархічно побудованих злочинних угруповань (співтовариств), зорієнтованих на тривалу спільну злочинну діяльність з метою здобування постійних значних доходів, часто із замаскованим використанням економічних і організаційних структур, а також корумпованих елементів державного апарату. Чимало науковців у детермінації ОЗ основну небезпечну роль відводять *корупції*, панування якої впливає на відчуття безкарності учасникам організованої злочинності, а можливість вирішити будь яке питання шляхом хабарництва породжує більш впевнений розвиток організованої злочинності [1–2].

У вітчизняній правовій та спеціальній науці утвердилися такі основні ознаки, які властиві сучасним організованим злочинним структурам та прямо або опосередковано споріднені із корупційними проявами: наявність корумпованих зв'язків в органах влади й управління, правоохоронних органах та судовій системі; політизація злочинної діяльності, яка полягає в намаганні членів злочинних структур увійти до органів державної влади й управління або у встановленні тісних відносин з представниками таких органів, що дозволило б впливати на фінансово-господарську та кримінальну політику з метою розширення своєї злочинної діяльності та уникнення соціального контролю; вплив організованої злочинності на легальну сферу економіки, фінансово-кредитну і банківську сфери, а також здійснення контрольних функцій над професійною злочинною діяльністю (наркобізнес, проституція тощо) [3, с. 8–12].

Про системоутворююче значення корупції в утворенні організованих злочинних угруповань (ОЗУ) в Україні свідчить така статистика. Лише за 2022 р. за матеріалами підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України направлено до суду 160 кримінальних проваджень стосовно ОЗУ, серед яких 33 мали встановлені корумповані зв'язки. Корумповані зв'язки входять до тих сутнісних кримінологічних характеристик ОЗУ, котрі сприяє ефективності опору з їх сторони діяльності правоохоронних органів, і одночасно закладають організаційно-тактичні передумови для посилення їх деструктивного впливу на управлінську систему держави: прикриттям високопоставлених корумпованих осіб користувалося 32 % ОЗУ.

Найбільш тривожною обставиною, на думку провідних дослідників-кримінологів, виступає налагодження корумпованих діяльність в Україні ОЗУ екстремістської спрямованості, що породжує загрозу національній безпеці, дестабілізації соціально-політичної ситуації, загрожує порушенням дієздатності органів державної влади. Особливу загрозу становлять транснаціональні форми ОЗУ, котрі будують корупційні «парасольки» для таких видів особливо небезпечної кримінальної діяльності як наркобізнес, торгівля людьми, нелегальна міграція, кіберзлочинність, екологічні злочини [4, с. 2, 18–19].

Звертає на себе увагу і те, що саме ОЗУ з наявними зв'язками в органах влади та управління скеровані на творення загроз національній безпеці, державному ладу й системі управління. Для них властиві (на основі аналізу кримінальних правопорушень, вчинених у складі організованих груп і злочинних організацій 2015–2021 рр.): злочинний вплив на економіку та політику (62,4 %); великі прибутки від кримінального бізнесу (94,4 %); намагання перебрати низку державних функцій (46,5 %); значна соціальна база (33,7 %); насильницькі методи вирішення конфліктних

ситуацій (79,5 %); прагнення до легалізації в економіці та соціальній сфері (46,5 %); політизація діяльності (33,7 %) [4, с. 16].

Модерна оргзлочинність, на думку кримінологів, вирізняється високим рівнем використання управлінських технологій та інтелектуального забезпечення. За даними Європолу, використання корупції та паразитування на законних бізнес-структурах є ключовими рисами організованої злочинності в Європі. Дві третини злочинців регулярно підтримують корупційні зв'язки, понад 80% злочинних мереж використовують легальний бізнес. Відповідно, це розширює можливості суб'єктів ОЗ із впливу на державно-управлінську сферу, перетворюючи їх на «альтернативний контур влади» [5].

Корупційна ураженість управлінських і владних структур дозволила організованим злочинним групам функціонувати у багатьох сферах економіки. Фахівці пояснюють такий стан речей тим, що залишаються невирішеними проблемні питання, як-от: невідповідність наявного інституційного забезпечення рівню поширення корупції; застарілість і розбалансованість законодавчих та інших нормативно-правових актів, що визначають засади протидії корупції та повноваження органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю; редуційні методи управління, бюрократія, неузгодженість дій уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції; відсутність єдиного механізму інформаційно-аналітичного забезпечення уповноважених суб'єктів тощо.

У професійному середовищі все частіше ставиться питання про подолання *«політичної корупції»*, системно пов'язаної із ОЗ. При цьому під політичною корупцією розуміється «корисливе зловживання владними повноваженнями посадових осіб, що формують внутрішню і зовнішню політику держави, здійснюють законодавчу та нормотворчу діяльність, а також забезпечують формування самої влади через здійснення виборчих процесів». Сутнісними рисами політичної корупції («конвертації політичного і владного ресурсу у матеріальні цінності та особисту вигоду») вважаються діяння, спрямовані на розширення доступу до влади певних політичних сил, ігнорування результатів референдумів, зміни виборчого законодавства в сторону звуження права людини обирати і бути обраним, лобіювання рішень про фінансування політичних партій, виділення «прохідних місць» у списках партій за винагороду, підкуп виборців чи виборчих комісій, а також фальсифікація виборів [6].

Промовистими є результати проведеного у лютому 2024 р. Центром внутрішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень експертного опитування (ведеться з 2023 р. у рамках аналітичного дослідження «Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики», його метою є виявлення загроз внутрішній

політиці та оцінка рівня загроз для національної безпеки). Експертне оцінювання здійснювалося за 5-бальною шкалою (5 – найвищий рівень) за двома позиціями: дестабілізаційний потенціал (ДП) та ЙР (ймовірність реалізації) певного фактора загроз. Заслужують на увагу такі визнані експертами фактори небезпек:

1. У сфері воєнної безпеки:

– загроза «корупційні скандали в МО» отримала оцінку за ДП у 3,22 (в 2023 р. – 3,69), за ЙР – 3,08 (відповідно – 3,49);

2. В «системі державного управління та політичних процесів»:

– загроза «корупційні скандали» – ДП 3,64 (3,56), ЙР 3,72 (3,51).

Загрозу «Корупційні скандали в МО» у 2023 р. експерти назвали найбільшою небезпекою в групі загроз у сфері воєнної безпеки (загалом виокремлювалося шість загроз), натомість у 2024 р. вона стала четвертою за актуальністю загрозою. У групі загроз у системі державного управління та політичних процесів експерти, як і в 2023 р., визначили головним ризиком корупційні скандали [7, с. 8–10].

Література:

1. Прокоф'єва-Янчиленко Д. М. Теоретико-правові основи управління ризику в сфері протидії корупції та організованій злочинності : дис. ... доктора юрид.наук : 21.07.01. К. : НА СБУ, 2015. 510 с.

2. Ткаченко П. І. Детермінація організованої злочинності: кримінально-правовий та кримінологічний аспекти. *Протидія організованій злочинності: проблеми теорії та практики* : матеріали всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Дніпро, 09 грудня 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2022. С. 100–102.

3. Боротьба з корупцією та організованою злочинністю : підручник : у 2 т. Т.1 : Боротьба з організованою злочинністю / І. М. Гриненко, Ю. Р. Гавдьо, В. А. Пентегов та ін. Київ : НА СБУ, 2019. 280 с.

4. Єпринцев П. С. Теорія і практика запобігання організованій злочинності в Україні : реферат дис. доктора юрид. наук. 12.00.08. Хмельницький, НА ДПСУ, 2023. 40 с.

5. Крамаренко Ю. М. Окремі питання підготовки фахівців до аналітичної роботи в сфері протидії організованій злочинності. *Протидія організованій злочинності: проблеми теорії та практики* : матеріали всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Дніпро, 09 грудня 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 47–49.

6. Тертишник В. Проблеми протидії політичній корупції в Україні. *Протидія організованій злочинності: проблеми теорії та практики* : матеріали всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Дніпро, 09 грудня 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 93–96.

7. Потапенко В. Г., Павленко І. А., Нагірний В. М., Маляревський С. В. Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики. К. : НІСД, 2024. 31 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-425-5-30>

ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА НАЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ

Семенюк Ірина Юріївна

*здобувач другої вищої освіти ступеня бакалавра факультету «Право»,
Навчально-науковий інститут заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Ми не обираємо епоху. Ми може тільки вирішувати,
як жити в ту епоху, яка обрала нас.
Джон Толкін

Корупція в Україні є однією з найгостріших та найзагрозливіших проблем, що стоять перед державою та суспільством. Вона вкорінена в усіх рівнях влади та практично у всіх сферах життя, що призводить до серйозних негативних наслідків для економіки, політики та суспільства в цілому.

Україна посідає одні з найнижчих позиції в Індексі сприйняття корупції (СРІ), який щорічно публікує Transparency International. У 2023 році країна отримала 33 бали зі 100, що свідчить про значні корупційні ризики та проблеми з підзвітністю владних інститутів. Корупція в Україні має системний характер, вона охоплює всі гілки влади – від найвищого державного рівня до місцевих адміністрацій [2].

Відповідно до Закону [3], корупція – використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.